

NATUURBESCHERMING.

In dagbladen en tijdschriften werd herhaaldelijk, en van meer dan ééne zijde, de aandacht er op gevestigd, dat ons land betrekkelijk arm is aan bosschen. Zeer terecht dringt men daarom aan op het tegengaan van onnoodige ontbossching en op een snellen en intensieven aanplant van houtgewas op onze woeste gronden, die dan dikwijls door vergraving en afwatering daarvoor geschikt moeten worden gemaakt. Het karakter van den bodem wordt echter daardoor geheel veranderd en de tegenwoordige Flora en Fauna van ons land kan daarbij te gronde gaan: een betreuenswaardig verlies, dat algemeen beseft wordt.

Bij sommige boschbeplantingen worden dan ook wel terreinen gereserveerd om het behoud van merkwaardige plantengemeenschappen en dieren, die daar voorkomen, mogelijk te maken. Echter is het de vraag, of het *primaire* belang van deze reserveeringen voldoende wordt ingezien en of de gespaarde gedeelten wel zijn van de juiste *grootte* en de juiste *soort*.

Van de juiste *grootte*: immers het karakter van het landschap verandert snel. Er is *periculum in mora*, want de uitgestrektheid van onze woeste gronden is betrekkelijk nog maar gering. Er wordt in dit verband het cijfer van 435.000 ha genoemd, ontleend aan het Verslag van den Landbouw van 1925, maar behalve dat er sedert dat jaar wederom duizenden ha zijn bebouwd en beboscht, is het cijfer ook voor 1925 nooit juist geweest. Het berust op ruwe schattingen, waarvan bij steekproeven is geconstateerd, dat zij soms voor meer dan 50% onjuist waren.

Dat dit meestal aan den hoogen kant was, zal ieder begripen, die wel eens zelf zulk een schatting heeft trachten te maken.

Van de juiste *soort*: immers niet genoeg wordt erkend, dat het belang van het behoud van stukken natuurterrein niet secundair is: aan dat der ontginningen, maar daarmede geheel op één lijn staat. Men krijgt wel eens den indruk, dat voornamelijk die terreinen van grooten omvang worden gereserveerd, waarvan de ontginning bijzonder groote moeilijkheden met zich zou brengen. Daartegenover dient er met grooten ernst op gewezen te worden, dat de aanwijzing van een terrein als natuurmonument alleen bepaald mag worden door de daar aanwezige planten- en dierenwereld en de gesteldheid van den bodem, onafhankelijk van de ontginningsmogelijkheid. Nieuw bosch, al moge het na 10 of 20 jaren

uit picturaal oogpunt nog zoo fraai worden, zal in de meeste gevallen pas na eeuwen — zoo ooit — de autochtone flora en fauna van het Hercynisch Woud kunnen verkrijgen. En naast de levensgemeenschap van het woud hebben wij ook die van de verschillende typen van heide, van hoogveen, laagveen, overgangsveen, van duinen en stranden. Ligging, klimaat en wordingsgeschiedenis van Nederland geven aan die formaties een bijzonder wetenschappelijk belang, dat bij nauwkeurig onderzoek telkens weer nog grooter blijkt te zijn, dan men eerst meende. (Zie de publicaties over Zuiderzee, Naardermeer, Meyendel, de Drentsche heideplassen, de Vennen van Oisterwijk, Gerrits Flesch, enz.).

Het is zeer te betreuren, dat reeds, onvermijdelijk of niet, vele belangrijke planten en dieren uit ons land zijn verdwenen (*Saxifraga hirculus*, *Nycticorax*); andere meer gewone soorten worden hoe langer hoe zeldzamer (*Scheuchzeria*, *Charadrius apricarius*) en hun schrale aanwezigheid heeft ten slotte voor de wetenschap slechts geringe waarde. Het is dan ook van groot belang, dat *uitgestrekte* heiden (vooral de vochtige), moerassen, duinen, buiten de ontginning worden gehouden, omdat hun flora en fauna onvervangbaar zijn. Deze reservaten moeten behoed worden tegen vervuiling van het water, tegen infiltratie of overstuiving met meststoffen e. d.

Dergelijke terreinen kunnen voor de wetenschap van zeer groot belang zijn, vooral voor de bestudeering van planten en dieren in hun onderlinge betrekkingen en met betrekking tot den bodem.

Derhalve: niet een al te eenzijdige beschouwing, wanneer overgegaan wordt tot ontginning van woesten grond tot bosch of cultuurland, maar rekening gehouden met de waarde, die ook woeste gronden bezitten voor de wetenschap en voor de ontwikkeling van met Nederlandsche volk.

Bij iedere ontginning dient daarom de vraag gesteld te worden, of de streek in onontgonnen staat soms meer waarde en beteekenis voor de wetenschap of recreatie heeft dan zij hebben zou, indien (dikwijls met groote geldelijke offers) tot ontginning werd overgegaan. En indien deze vraag door deskundigen in dien zin wordt beantwoord, dat Flora en Fauna van Nederland door de voorgenomen ontginning (bebosching, ontwatering, demping, het veranderen van heide tot weide) ernstig zou worden geschaad, dan mag deze ontginning, hoe dringend noodig ontginning in het algemeen ook is, niet worden toegestaan.

Ondertekend door:

Prof. J. van Baren
 Prof. Dr. L. F. de Beaufort
 Prof. Dr. J. F. van Bemmelen
 Prof. Dr. M. W. Beyerinck

Dr. J. S. Meulenhoff
 Prof. Dr. S. G. H. de Meyere
 Prof. Dr. G. A. F. Molen-
 graaff

Dr. W. Beyerink	Dr. Prof. H. F. Nierstrasz
Dr. J. A. Bierens de Haan	Dr. G. J. van Oordt
Prof. Dr. A. H. Blaauw	Prof. Dr. E. D. van Oort
Prof. W. E. Boerman	Dr. J. Th. Oudemans
Prof. Dr. J. H. Bonnema	Dr. H. C. Redeke
Dr. Joh. v. Burkom	Dr. A. Schierbeek
Prof. Dr. L. Ph. de Bussy	Prof. Dr. C. Ph. Sluiter
Prof. F. Buytendijk	Prof. Dr. Th. J. Stomps
Rector Jos. Cremers	Prof. Dr. A. E. H. Swaen,
Prof. Dr. Eug. Dubois	Prof. Dr. J. Valckenier
Dr. J. W. C. Goethart	Suringar
Prof. Dr. W. C. de Graaff	Prof. Dr. Tine Tammes
P. Hens	Dr. J. J. Tesch
Prof. Dr. J. A. Honing	Dr. P. Tesch
Prof. Dr. J. E. W. Ihle	Dr. Jac. P. Thyse
Prof. Dr. J. M. Janse	Prof. Dr. J. Versluys
Prof. Dr. J. Jeswiet	Prof. Dr. Hugo de Vries
Prof. Dr. H. J. Jordan	Dr. L. Vuyck
Prof. Dr. P. N. v. Kampen	Prof. Dr. E. Wasmann
Dr. C. van der Klaauw	Prof. Dr. Max Weber
Ir. A. W. Kloos	Prof. Dr. Th. Weevers
Prof. Dr. A. J. Kluyver	Prof. Dr. F. A. F. C. Went
Dr. W. C. de Leeuw	Prof. Dr. Johanna Wes-
Dr. J. P. Lotsy	terdijk

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE.

Op verzoek van het Bestuur van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland hebben wij het bovenstaande geplaatst.

Zeer zeker zal de belangstelling van wetenschappelijke zijde voor het behoud van ongeschonden stukken natuur in ons vaderland instemming vinden. Het wil ons echter voorkomen, dat de onderteekenaars de beteekenis van boschaanleg zelfs uit een natuurwetenschappelijk oogpunt, onderschatten. Door boschaanleg toch wordt in zeer veel gevallen het terrein wederom gebracht in den toestand waarin het *van nature* verkeerde. Fossiele en recent-fossiele resten in den bodem toonen aan, dat een belangrijk gedeelte van onze hooge, maar vooral ook van onze lage oorspronkelijk met bosch begroeid was. In hoeverre natuurlijke invloeden dit bosch deden verdwijnen dan wel de mensch kale vlakten deed ontstaan is veelal een open vraag. Er wordt zoo dikwijls vergeten, dat terreinen, die men natuurmonumenten noemt, dit in den eigenlijken zin des woords niet zijn, maar hun tegenwoordige begroeiing te danken of te wijten hebben aan menschelijk ingrijpen. Is niet de ontwouding van de Apennijnen voor verreweg het grootste gedeelte te wijten aan de liefhebberij der Italianen voor de geitenhouderij? Danken niet de „Almen” in Zwitserland hun typische begroeiing aan de

veehouderij? En onze duinen? Is niet hun begroeiing, zoals die thans is, in eerste instantie veelal te danken aan den mensch?

Men wenscht wel in Nederland een bescheiden plaats aan het bosch in te ruimen, maar schijnt er pas waarde aan toe te kennen (uit exclusief natuurwetenschappelijk oogpunt dan), als het na eeuwen zijn autochthone flora en fauna van het Hercynisch woud verkregen zal hebben.

Hier is allerlei bij aan te teekenen. Zal dat proces inderdaad eeuwen duren? Het is verrassend, hoe snel de heideflora bij ontginning plaats maakt voor een boschflora.

En al zou het wat lang duren, wat nood. Den boschbouwer hindert dit niet en den natuurhistoricus moet ook dit proces interessant zijn.

Waarom nu juist de flora en fauna van het Hercynisch Woud verlangd worden is niet duidelijk, dit heeft zich nooit tot ons land uitgestrekt. *Hercynia silva* van Tacitus en Caesar strekte zich uit tot Weenen, vanaf Schwarzwald, Odenwald en de Frankische hoogvlakte en omvatte mede het Bohemerwoud en het Moravisch gebergte. Volgens Drude in „Die Vegetation der Erde” van Engler und Drude kenmerkt zich het karakter van het herzynisch bergland, „durch eine gleich-„mässige Eintönigkeit in der Hauptmasse seiner mit Wäldern „bedeckten Fläche; die über die Waldgrenze hinausragenden „Erhebungen sind zu unbedeutend als dass es zur eigentlichen Entfaltung von Hochgebirgsformationen hätte kommen „können, wie in den Sudeten. Gewisse Genossenschaften „kehren in Verein mit der Fichte überall wieder, schliessen „aber zahlreiche Bestandteile ein, welche Norddeutschland „auch dem preussischen Seeengebiete völlig fehlen und mit „der Bergwaldregion der Alpen gemeinsam sind”.

Het sparrbosch met zijn „gelijkmatige eentonigheid” kan toch zeker niet zijn hetgeen wij wenschen in een land, waar de typische gebergteboom, de spar, niet goed thuis behoort. Het wil ons daarom voorkomen beter te zijn, dat het „Hercynische Woud” niet meer verschijnt in de natuurmonumentale beschouwingen. Welk bosch dan wel op den duur het natuurmonument nabij zal komen, zal men door de natuur zelf moeten laten beslissen en het zijn juist de boschbouwkundigen, die de jonge aanplant zoodanig weten te leiden, dat het daaruit ontstaande bosch zich zoo juist mogelijk aan de natuurlijke omstandigheden zal aanpassen. Men bedenke daarbij dat de mijnhoutbosschen in ons land niet als voorbeeld mogen gelden. Bijna zonder uitzondering is men van deze wijze van heidebebossching terug gekomen. Zij dateert uit een periode, toen men nog niet wist op welke manier men het bebosschingsvraagstuk aan moest vatten. Thans is ieder boschbouwkundige er wel van overtuigd dat slechts blijvend succes verkregen wordt, indien er voor gezorgd wordt, dat het nieuwe bosch zich geheel aan de natuurlijke omstandigheden aanpast.

Het is geenszins onwaarschijnlijk dat „Holland” inderdaad een „Holtland” is geweest. Wil men dus, wat de ongecultiveerde gronden betreft, naar de natuur terug, dan neme men de boschbouwers in den arm en late hen rustig hun gang gaan, waar zij pogen opnieuw bosch op onze heidevelden te brengen.

Dat er in ons land beboschbare terreinen voorkomen, die om het natuurschoon, dat zij thans bieden, al is dit natuurschoon veelal niet geheel „natuurlijk”, in hun tegenwoordigen staat behooren te worden gelaten, beamen ook zij, en de bewijzen daarvoor zijn overal te vinden (Kootwijk, Tessel, enz.). De eisch evenwel, dat zeer groote uitgestrektheden in hun tegenwoordigen toestand moeten worden gelaten schijnt ons, niet slechts economisch, volkomen ongemotiveerd. De natuur wil bosch op onze heiden, zooals zoovele spontane reboisaties bewijzen. Door schapenhouderij, plaggensteken, wateronttrekking, landbouwontginning, militaire eischen enz. enz. hebben wij menschen dit eeuwen lang tegen gehouden. Thans is een kentering ten goede merkbaar, men verzette zich daartegen niet!

De boschbouwer, die het grootste gedeelte van zijn leven in het nauwste contact met de natuur verkeert, heeft, hoe kan het anders, een open oog voor die natuur en voor het schoon, dat zij biedt. Het feit, dat ons Staatsboschbeheer zich de medewerking heeft verzekerd van eene commissie van wetenschappelijke personen (Prof. Weevers, Dr. van Oordt en Prof. Brouwer) moge als een bewijs uit vele dienen, dat de boschbouwer ook met wetenschappelijke natuurhistorische belangen ten volle rekening wenscht te houden.

Men wil het van zekere zijde steeds weer doen voorkomen alsof er een controverse bestaat tusschen natuurbescherming en boschbouw. Dit is volmaakt onjuist, slechts over de wijze waarop het natuurschoon beschermd moet worden bestaat hier en daar verschil van meening. Door uitwisselen van gedachten kan de meest gewenschte weg gevonden worden, niet echter door verzet tegen bebosching.

Boschbouwers en natuurbeschermers willen in hoofdzaak precies hetzelfde. Dat de boschbouwers naast de natuurwetenschappelijke, aesthetische en ethische facetten van de zaak ook den economischen kant zien, is ongetwijfeld in het belang van het natuurschoon. Een zaak, die slechts kosten met zich medebrengt, b.v. door derving van opbrengsten, ontmoet in den regel minder sympathie dan een onderneming, waarbij debet- en creditzijde in evenwicht zijn.

Het valt tenslotte op, dat het manifest zich in hoofdzaak keert tegen ontginning door bebosching. Blijkens de verslagen en mededeelingen van den Landbouw werd de laatste tien jaren niet minder dan plm. 44000 ha woeste grond tot bouw- en grasland ontgonnen en slechts plm. 16000 ha tot bosch.

Uit den aard der zaak zijn voor den aanleg van bouw- en graslanden de *lagere, meer vochtige heidegronden* geschikt, derhalve juist die gronden, waar de onderteekenaars in het bijzonder de aandacht op vestigen.

Verder mag niet uit het oog worden verloren, dat niet-tegenstaande alle nieuwe bebossingen de totale boschoppervlakte van ons land een weinig achteruitgegaan is. Hoewel sinds 1900 ruim 34.000 ha bosch werd aangelegd, liep de totale boschoppervlakte van 261.000 ha in 1911 geleidelijk terug tot 249.000 ha.

Het verlies aan bosch moet toegeschreven worden aan de velling van bosschen, teneinde den grond voor landbouwdoeleinden en anderszins te gebruiken.

Over de laatste 10 jaren werd gemiddeld 1040 ha bosch per jaar geroid en aangelegd tot bouw- en grasland.